



Pridobitne in gospodarske zadruge.

Spisal Fr. Višnikar, c. kr. viš. sodni svetnik v p.

X. Ustanovitev zadruge in vsprejem članov.¹⁾

Za ustanovitev zadruge je potrebno, da se sprejme podjetju primerna združna firma, sestavi pismena z a d r u ž n a p o g o d b a (statut) in da se vpiše v združni register (§ 3 zadr. zak.). Katere točke in pogoje mora obsegati združna pogodba, da se vpiše v register, je povedano v §-u 5 zadr. z., zlasti glede vstopa, izstopa in izključitve članov, določitve poslovnih deležev, izvolitve načelstva, jamstva in volilne pravice članov. Člani prvega načelstva se lahko postavijo že v združni pogodbi, poznejšnji se volijo iz vrste združnikov ter jih je vpisati v zadr. register (§§ 5, 6, 8, 15, 16). V združni register vpisana pogodba se mora v posnetku razglasiti. Zadruga kakor taka ne obstoji preje, predno se ne vpiše v združni register (§ 8). Za vstop posameznih članov je potrebna pismena izjava, katera se ne more nadomestiti s konkludentnimi dejanji. Daljni pogoji, ki pa ne smejo nasprotovati bistvu in namenu pogodbe, se prepuščajo združni pogodbi. Po §-u 14 zadr. zak. mora vsaka zadruga voditi r e g i s t e r, v kateri je vpisovati imena članov, dan vstopa in izstopa, število in odpoved poslovnih deležev.

Vprašanje, ali postanejo člani le tisti, ki jih upravni svet vsprejme v sklepčni seji, se splošno ne more niti potrditi, niti zanikati. Presoja tega vprašanja je v konkretnih slučajih zavisna od dotičnih pravil. Ker v zadr. zakonu in tudi v poznejšnjem revizijskem zakonu z dne 10. junija 1903 št. 133 drž. z. ni predpisana oblika vsprejema, velja v konkretnem slučaju združna pogodba. Kjer pa to tudi v pogodbi ni dovolj jasno izrečeno, je upoštevati namen in korist društva in konkludentna dejanja, katera ne dopuščajo drugačnega razlaganja, ter se tudi mnogoletna vdomačena in neizpodbijana praksa ne more popolnoma prezreti.

¹⁾ Glej prejšnje razprave v „Slov. Pravniku“ 1911 str. 293.

Pravila naših zadrug, osobito posojilnic, imajo glede vsprejema članov običajno te-le določbe:

Kdor želi vstopiti, se mora oglasiti pri upravnem svetu, kateri dovoljuje ali pa odreka vstop. A vsprejem zadobi šele tedaj pravno moč, kadar je dotičnik podpisal pismeno izjavo, da vstopi v društvo, ko je vplačal vsaj en delež ter je vpisan v imenik društvenikov (§ 4.). Kdor ne izpolnuje v pravilih določenih dolžnosti, izgubi pravice zadruženika po sklepu upravnega sveta (§ 5) . . . Kredit in posojila se dajejo samo članom. Izgube in dobički se razdelijo med zadruženike po razmerju števila in visokosti vplačanih deležev, kateri se pri bilancah vpisujejo med pasiva. Načelstvo zadruge je upravni svet, ki ga je vpisati v zadružni register. Firmo podpisujeta dva uda načelstva. Upravni svet rešuje v njegov delokrog spadajoče stvari v sejah, pri katerih morata razven predsednika ali njegovega namestnika biti navzočna še dva člana upravnega sveta, da so sklepčni (§ 17). Skrbeti mora za redno opravljanje društvenih opravil, posebno za to, da se knjige vodijo po določbah trg. zakona. V njegov delokrog spadajo društvene zadeve, ki niso pridržane občnemu zboru, posebno dovoljevanje kredita in posojil, določanje obresti in sestava poslovnega reda. Za pisarniška dela imenuje ravnatelja in potrebne uradnike. Zapisnike, ki se sestavljajo o sejah načelstva, morajo podpisati vsi navzočni.

Na podstavi takih pravil so pri mnogih zadrugah upravni sveti do zadnjega časa prakticirali tako, da so sprejemali pristopne izjave in vplačila deležev ter jih vpisovali v register zadruženikov in druge poslovne knjige, da so dovoljevali v sejah zaprošena posojila, dovolitev, oziroma odklonitev posojil vpisovali v zapisno knjigo o sejah, — da se pa v teh zapisnikih ni ugotovilo, da se posojilojemnik, ki je podpisal pristopno izjavo in plačal opravični delež, vsprejme tudi za člana, kar je po pravilih pogoj za dovolitev posojila. Tega poslovanja tudi revizijski, po zakonu leta 1903 uvedeni organi niso grajali, nego večkrat izrecno poudarjali, da se pravilno postopa. V tem oziru se tudi načelstvom ne more očitati, da so vedoma nepravilno postopala, ako obsebi umevnega vsprejema članov niso protokolirala v sejinj zapisnikih. Načelstvo nima pravice nikogar odkloniti, komur je dovolilo posojilo. Kdor išče posojila, sicer navadno ne želi, ampak je dolžan pristopiti kakor član dotični zadrugi. Ako se je oglašil v zadružni pisarni ali se pa pismeno obrnil do zadruge, da bi

prejel posojilo, ako je podpisal pristopno izjavo in plačal opravični delež, se pač ne more resno ugovarjati, da se ni »oglasil pri upravnem svetu«.

Judikatura ni enotna. Tisti, ki zastopajo pravno stališče, da se mora vsak član vsprejeti v sklepčni seji načelstva, se sklicujejo na neke razsodbe vrhovnega sodišča, katere pa niso v soglasju in se opirajo tudi na različna pravila.

Z vrhovno razsodbo 31. decembra 1877 št. 3069 (Slg. 6609) se je izreklo, da samo podpis pristopne izjave še ne zadostuje za pridobitev članstva, ako zahteva statut še druge pogoje. Registr. zadruga z n. z. A v likvidaciji je tožila na plačilo 10.000 gl. t. j. 100 deležev, katere je B podpisal k ustanovnemu kapitalu. Prva inštanca je tožbi ugodila, druga in tretja sta zahtevek zavrnila, ker je po zadr. pravilih vsprejem pridržan zadrugi, torej vstop samo s podpisom pristopne izjave še ni postal perfekten in tudi vpis v register posebno v le-tem slučaju ne velja za vsprejem, ko je toženec podpisal izjavo pod pogoji, ki se niso izpolnili. Poleg tega se ni dopustil dokaz po pričah, da je zadruga toženca vsprejela, ker so ponudene priče člani načelstva, ozir. nadzorstva, tedaj zastopniki tožnice in tako »zavržne« priče. (§§ 137, 138 141 o. s. r.)

Nasprotno je vrhovno sodišče z razsodbo 1. marca 1910 Rv. I 163/10 (Ztbl. 1910 št. 409) izreklo, da je merodajna samo vsebina pismene pristopne izjave, ne pa postranski dogovori s proponenti. Da je zadruga vsprejela toženca za člana, izhaja že iz tega, da ga je na občnem zboru 17. aprila 1909 izključila. Sodišče je obsodilo toženca samo na podlagi pristopne izjave dne 22. februarja 1909, da plačaj opravični delež 100 K.

V slučaju dne 6. aprila 1901 registrovane zadruge »Zentral-Molkerei« v Brnu je bila tožba na plačilo deleža na podstavi pristopne izjave z dne 24. januarja 1901 zavrnena. (Razsodba vrhovnega sodišča 3. novembra 1904 št. 14.227, potrjujoča razsodbo okrajnega sodišča v Mor. Krumlovu dne 14. maja 1904 in okrož. sod. v Znojmu 2. julija 1904). Razsodbe se opirajo na zadružna pravila, ki določajo, da je za zadobitev članstva potreben 1. podpis pristopne izjave in 2. vsprejemni sklep načelstva (»Aufnahmsbeschluss des Vorstandes«). Da so sklepi veljavni, morajo biti v pravični seji storjeni z večino glasov, z a p i s a n i v z a p i s n o k n j i g o

in podpisani. Občni zbor pa je sklepčen ne glede na število došlih članov, ako se je le pravilno sklical. Navedena pravila predpisujejo za vsprejem članov stroge formalnosti, katere se pri presoji spornega vprašanja niso mogle prezreti.

Nasprotno je vrhovno sodišče v 17. pravadah z rabsodbami 12. oktobra 1905 št. 12.767 itd. («Slov. Pravnik» 1905, str. 296 do 313) na podstavi pravil, kakor smo jih navedli v uvodu te razprave, izreklo, da za vsprejem članov ni treba izrecne izjave načelstva, ker tega iz pravil ni posneti. Zahtevi §-a 4 pravil, da načelstvo dovoljuje ali odreka pristop, se je brezdvomno ustreglo s tem, da se je pristopivšemu članu vročila deležna knjižica in da se ga je vsprejelo v register združnikov, ker je s tem dognano, da je bil vsprejet za člana. Tožniki so uživali vse pravice polnopravnih članov, akoravno še niso vplačali dolžnih opravičnih deležev, katere jim je načelstvo upalo.

Določba pogodbe, da se združnikom, ki svojih opravičnih deležev niso popolnoma vplačali, odreka pravica glasovanja na občnem zboru, je nedopustna. (Rabsodba vrhovnega sodišča 23. aprila 1907 št. 5218, Ztbl. 1908, št. 154).

Konkludentna dejanja, iz katerih je sklepati na članstvo, so posebno: da načelstvo od pristopivšega člana prevzame pisмено pristopno izjavo in vplačani delež; da mu dovoli posojilo in izroči deležnico; da ga vpiše v register združnikov in zabeleži dan vstopa in vpiše tudi v druge zadevne knjige; da se mu izplačuje dividenda; da se v letnih računskih zaključkih in bilancah izkazuje število pristopivših in izstopivših članov in visokost deležev, ki se štejejo med pasiva; da se udeležujejo na občnih zborih volitev načelstva in nadzorstva in pri drugih sklepih, da odpovedujejo deleže, kadar hočejo izstopiti itd. Upravnemu svetu izročene pristopne izjave ne more nihče enostransko preklicati, ampak mora članstvo po pravilih odpovedati. Načelstvo ne sme nikomur odrekati vsprejema, komur je dovolilo posojilo. Večje število članov je tudi v interesu zadruga.

Največjega pomena je register ali imenik združnikov, kazálo za kreditno zmožnost zadruga. Zaraditega je tudi nujno potrebno, da se natančno in zanesljivo vodi. V register je poleg imena člana vpisati tudi dan vstopa in izstopa in število prevzetih deležev

(§ 14). Ako je odločilen formalni vsprejem sklep načelstva, potem bi se v register moral namesto dneva vstopa vpisati dan vsprejema ali pa oboje.

Dr. Randa pravi v svoji knjigi »Österr. Handelsrecht«, da se upniki zadruge smejo pravoveljavno sklicevati na formalno stanje registra članov (§-a 14, 73). Pri Vaclavski záložni je bila odgovornost zadružnikov, ki so že davno izstopili, a v registru niso bili izbrisani, za mnoge usodepolna. Taki člani morejo zahtevati povračilo samo od tistih članov načelstva, oziroma uslužbencev zadruge, kateri so zakrivili malomarnost pri vpisovanju v register. Člani načelstva, ki delajo proti zakonu in zadružni pogodbi, jamčijo osebno in solidarno za s tem povzročeno škodo (§-a 23 in 89). Ta odgovornost zadeva gotovo tudi tiste, ki so dejansko delovali kakor upravni svetniki, akoravno niso bili za člane pravilno vsprejeti. Zastopati nasprotno stališče bi se reklo zagovarjati nepoštenost.

Postavitev načelstva v štatutu, ki se predloži za vpis v zadrž. register, je dopustna tudi tedaj, kadar je v štatutu določeno, da načelstvo voli občni zbor. V štatutu imenovani člani načelstva so legitimovani prositi za registriranje. (Razsodba vrhovnega sodišča 18. marca 1874 št. 2455, G. H. št. 46.) Kdor je podpisal zadružno pogodbo, je s tem postal ustanovni član ter mu ni treba podpisovati še posebne pristopne izjave. Zakon in pogodba se morata razlagati tako, da imata pomen. »Non verba sed mens legislatoris valet«.

Učinek pristopne izjave, podane ustanovnemu organu zadruge. (Razsodba vrhovnega sodišča 31. maja 1901 št. 1654, Ztbl. 1902 št. 224.) Tožniki so začetkom januarja 1900 podali izjavo, da hočejo pristopiti kakor člani, oziroma ustanovniki zadruge, ki se je dne 24. januarja 1900 vpisala v zadružni register. V tožbi zahtevajo, naj se ugotovi, da niso člani tožene zadruge.

Prvi sodnik je tožbeni zahtevki zavrnil iz razlogov: Rešiti je le vprašanje, ali zadostuje samo pristopna izjava za pridobitev članstva, mari je tudi nasproti tožnikom uporabljati §4 pravil, ki določa: »vsprejem v zadružno zvezo se izvrši po sklepu načelstva«? Ko so tožniki podali pristopno izjavo, ni še bilo zadruge po §-u 8 zadr. z. kakor take. Dogovorile so se bile le nekatere osebe, da ustanove zadrugo, da store v to svrhu potrebne korake, sestavijo

pravila ter prosijo registriranja zadruge. Na te osebe se brez dvoma ne more uporabljati določila pravil glede pridobitve članstva. Postali so prvi člani zadruge, ki je šele pozneje stopila v življenje. Pravila določajo načela, po katerih se snuje prihodnja zadruga. Pravno veljavnost vsprejema je presojati po splošnih načelih o sklepu pogodeb.

Prizivno sodišče je tožbi ustreglo, češ, da zakon ne pozna razlike med ustanovnimi in drugimi člani. Vsled tega je moči v trenutku vpisa v register le tiste osebe smatrati za člane, ki so podpisale združno pogodbo. Vsi drugi morajo, da pridobe članstvo po registriranju, podpisati pismeno pristopno izjavo ter je treba izpolniti tudi druge, v pogodbi določene pogoje.

Vrhovno sodišče je potrdilo razsodbo prvega sodnika, bistveno iz razlogov: Pred vpisom v združni register zadruga kakor taka pač še ne obstoji (§ 8 zadr. z.). Da se pa more zadruga ustanoviti, je potreben organ, ki se peča z osnovo zadruge, posebno da sprejme pristopne izjave tistih oseb, katere hočejo postati člani prihodnje zadruge, in da povzroči registriranje zadruge. Brez takega delovanja fizičnih oseb ne more nikoli postati juristična oseba. Pravni efekt je, da take osebe v trenutku registriranja zadruge obsebi postanejo njeni člani, ker v tem trenutku pravna združitev posameznih oseb, ki hočejo tvoriti zadrugo, po zakonu postane juristična oseba. Ustanovnemu odboru podane pristopne izjave preidejo obsebi na zadrugo, ki je postala eksistentna ter ni potrebno, da zadruga vnovič vsprejme dotične člane. Paragraf 4 pravil se ozira le na slučaj, da ustanovljeni zadrugi pristopijo novi člani, ne pa na čas pred vpisom pravil, ker do tedaj še niso bila veljavna. Tudi podpis združne pogodbe ni potreben, nego zadostuje, če se je podala pismena pristopna izjava.

Ista načela so izrečena tudi v razsodbi vrhovnega sodišča 18. aprila 1901, Slg. 1379. Od ustanovnega odbora pridobljene pravice preidejo z registriranjem na zadrugo. Registrovana zadruga se more, ako tudi ni pričela delovati, izbrisati le po končani likvidaciji. (Razs. 8. okt. 1878 št. 11370, G.H.1878 št.90). Nedvomno je, da podpis združne pogodbe nadomešča posebno pristopno izjavo. Nepotrebno utegne tudi biti, da na občnem zboru izvoljeni člani načelstva, ki so izvolitev vsprejeli, po konstituiranju še sebe vsprejmejo v zadrugo s posebnim sklepom. Stem, da so prevzeli izvolitev v načelstvo, so prevzeli tudi članstvo in vso odgovornost, ki jih kot člane in upravne

svetnike po zakonu in pravilih zadene kazensko in civilnopravno. Ne dovolj jasni paragrafi pravil se morajo upogniti pravični stvari, ne narobe.

XI. Legitimacija likvidatorjev, oziroma upnikov zadruge z n. z., zahtevati zavarovanje zoper zadružnike v reparticijskem postopanju. Izpodbojna pravica in zastaranje.

Pri zadrugah z neomejeno zavezo ureja § 53 zadr. z. samo jamstvo zadružnikov nasproti upnikom zadruge, ne pa nasproti zadrugi sami. Zadružniki jamčijo solidarno in s celim svojim premoženjem upnikom, zadrugi pa samo v razmerju svojih deležev. (R. 28. aprila 1885 št. 5051, Slg. 10.547). Iz tega izhaja, da likvidatorji zadruge v konkurzu niso upravičeni, posluževati se pravic, katere pristojne zadružnim upnikom zoper zadružnike v zmislu §§-ov 53, 60, 72 zadr. z. (Razs. 9. aprila 1885 št. 3842, Slg. 10.516.) Po plenisimarnem sklepu 24. aprila 1906 št. 301 J. B. načelstva, ozir. likvidatorji pri zadrugah z neom. z. ne morejo — izvzemši reparticijsko postopanje — za pokritje izgub zahtevati od zadružnikov prispevkov. Dopustno je pa to pri zadrugah z omej. z. do jamstva po pravilih ali po zakonu (§ 76). Za obseg odgovornosti je merodajna visokost prevzetih deležev, ne pa zneski, ki so se že vplačali na deleže. (R. 6. avgusta 1907 št. 10.404, J. Bl. 1908 št. 46.)

Pri zadrugah z neom. z. morejo torej likvidatorji samo na podstavi preračuna prispevkov predlagati zavarovanje prispevkov in izvršbe zoper zadružnike in tudi izpodbijati njih pravna dejanja, s katerimi se hočejo iznebiti plačilnih sredstev ter se odtegniti odgovornosti. Glede daljne, prispevke po deležih presegajoče odgovornosti zadružnikov pa pristojajo te pravice samo upnikom, kateri smejo po končanem konkurzu ves svoj zahtevek izvršilnim potom izterjati od posameznih zadružnikov (§ 60).

Ker ima po sedanjem zakonu (§ 66) vsak zadružnik pravico, preračun prispevkov izpodbijati s tožbo, ker je naravno, da se zlasti pri zadrugah z neom. z. prizadeti zadružniki te pravice poslužujejo v obilni meri, da bi se iznebili velike odgovornosti, je večkrat treba opetovanih preračunov prispevkov in je težko določiti, kateri preračun bode končno veljaven. Na ta način se razdelilno postopanje lahko silno zavleče. Kjer je nevarnost, da zadružniki obteže ali obrez-

uspešijo izterjanje prispevkov ozir. terjatev upnikov, je potrebno in po izvršilnem redu (§§ 370, 379 itd.) dopustno, da se dosežejo začasne odredbe ozir. izvršila v zavarovanje denarnih terjatev še tekom reparticijskega postopanja. Terjatve upnikov se ugotove pri likvidaciji, prispevki članov so pa tudi verjetno dokazani po preračunu prispevkov, kateri se v poznejšem postopanju navadno le zvišujejo.

V dokaz legitimacije za zahtevo zavarovanja navajamo ta-le slučaj: Zadruga z neom. z. A na Dunaju je prišla v konkurz. Član zadruga je bil tudi B, ki je pa umrl, predno je prišlo do razdelitve. Likvidatorji so izračunali ves primankljaj na 160.000 gld., na zapuščino B pa prispevek 18.500 gld. Zapuščina je bila deponirana pri sodišču P. na Ogrskem. Na prošnjo likvidatorjev je vrhovno sodišče s sklepom 1. aprila 1884 št. 3627 (Slg. 9967, Ztbl. 1884 št. 385) za varnost po sicer še nepotrjenem preračunu izkazanega prispevka in ker je bila tudi nevarnost izgube dokazana, dovolilo prepoved na deponirano zapuščino. — Vrhovno sodišče je enako prepoved vsled sklepa 28. aprila 1885 št. 5053 (Slg. 10.548 Zbl. 1886 št. 38) dovolilo na predlog upnika, ki je pridobil s cesijami vse zadružne terjatve. Ker je visokost terjatve, katero sme vsak upnik zahtevati od vsakega posazmenega zadružnika, že dognana, ker ni nobenega zakonitega vzroka upniku odrekati zavarovanje tekom repart. postopanja (§ 72 z.) pred končanim konkurzom, ker bi se sicer tudi v najnujnejšem slučaju zavarovanje onemogočilo, ker niso niti upravniki mase, niti organi, katerim je izročena repartacija (§§ 65, 67 in 68 z. z.), upravičeni predlagati zavarovanje s premoženjem zadruga nepokritih terjatev, se je zahtevi edinega upnika ugodilo.

V isti zadevi se je predlog likvidatorjev, naj bi se izdala prepoved za zavarovanje nepokritih terjatev, odklonil in sicer glede na določbe §§-ov 53, 60, 68, 70, 72 zadr. z. (Razsodba vrh. sod. dne 9. aprila 1885 št. 3842, Slg. 10.516, Zbl. 1885 št. 412, in 2. aprila 1885 št. 5051, Slg. 10.547, Zbl. 1885 št. 388.)

Tožbe zoper zadružnika zaradi terjatev proti zadrugi zastarajo v dveh letih potem, ko je izstopil iz zadruga ali ko je zadruga prenehala. Zastaranje prične s tistim dnevom, ko se je vpisala razdružba v zadružni register ali pa izstop zadružnika v imenik zadružnikov (§ 14); ako terjatev še ni plačljiva, z dnevom,

ko zapade (§ 73). Merodajen torej ni dan, ko se konkurz konča, ampak dan, katerega se je otvoritev konkurza zabeležila v zadružni register. Po §-u 74 zadr. z. se pa zastaranje tožeb pretrga, ako upnik postopa zoper še obstoječo zadrugo in v slučaju razdružbe ali konkurza zoper likvidatorje, odnosno zoper upravnika konkurzne mase.

Pravna dejanja, katera je dolžnik z namenom, drugemu delu (sopogodniku) znanim, svoje upnike prikrajšati, začel v poslednjih desetih letih, se smejo izpodbijati tudi izven konkurza (§ 29 zak. 16. marca 1884 št. 36 dr. zak).

XII. Reforma. Načrt novega zadružnega zakona.

Ko se je uveljavil zadružni zakon z dne 9. aprila 1873 št. 70 drž. zak., je bilo naše zadružništvo še v povojih, pozneje se je pa nepričakovano mogočno razvilo. Pokazalo se je pa tudi toliko nedostatkov in slabih strani zakona in doživeli smo pri raznih zadrugah v Avstriji toliko gospodarskih polomov, da se vedno bolj množe klici po reformi, ki je postala nujna in neizogibna. Od leta 1888. naprej so se pečali s tem vprašanjem razni deželni zbori in večkrat državni zbor. Meseca marca 1908 je bila vlada predložila prednačrt novega zakona, o katerem se je meseca aprila in maja 1908 obširno in temeljito posvetovala v to svrho sklicana enketa na Dunaju. Zaslíšalo se je o načrtu mnogo strokovnjakov treh skupin: poljedelskih zadrug, obrtnih, gospodarskih in pridobitnih zadrug in posojilnic in iz krogov trgovstva in konsumnih društev.

Na podstavi dotičnih nasvetov in zadobljenih izkušenj je vlada sestavila nov načrt zakona ter ga začetkom meseca novembra 1911 predložila državnemu zboru. (Pril. 823 sten. zap.) Načrtu je pridejano obširno utemeljevanje s statističnimi podatki. Iz vse predloge morremo posneti le najvažnejše točke.

Od leta 1872. do konca 1909. se je število zadrug pomnožilo od 1555 na 15.255. Kreditnih zadrug je bilo leta 1872.: 943, leta 1888.: 1363, leta 1909 pa že 10.159. Leta 1908. se jih je izkazalo 9308 takih zadrug in sicer 2681 z omejeno, 6627 z neomejeno zavezo (Raiffeisnovk), hranilne vloge pa so znašale 2202 milijonov kron. Konsumnih društev je bilo 1146 s 410.351 člani, izkupilo za prodano blago je znašalo 124 milijonov kron. Poljedelskih

zadruge je bilo 2319 z blizo 200.000 člani. — Število članov vseh registrovanih zadrug je znašalo 2,956.630; ako se prišteje še 1746 zadrug, ki niso predložile izkazov, se da sklepati, da je bilo vseh registrovanih zadrug koncem leta 1908.: 13.809 z okroglo 3,384.000 člani. Iz teh števil je razviden napredek združništva. V 36 letih se je ustanovilo 16.808 registrovanih zadrug, prenehalo pa jih je 3054, 2805 vsled likvidacije, 249 vsled konkurza.

Glavni namen reforme je sprememba določil o odgovornosti združnikov, posebno pri neomejeni zavezi v slučaju konkurza, potem glede združnega registra in dokazov članstva, varnosti hranilnih vlog in nadzorovanja zadrug.

Prvo poglavje, ki obsega 180 paragrafov, ima organizatorne določbe: ustanovitev zadruge, načelstvo, nadzorstvo, občni zbor, revizijo, spremembo pravil in podružnice.

Ustanovitev zadrug (§ 1 do 12). Glede pojma (definicije), namena, delokroga in razvrstitve zadrug se načrt ne razlikuje bistveno od obstoječega zakona. Za ustanovitev zadruge je potrebno, da se napravi pismena združna pogodba, katero mora podpisati vsaj sedem oseb z navedbo prevzetih deležev. Za vpis v register je potrebno, da se postavi načelstvo in nadzorstvo. Po obstoječem zakonu izvolitev nadzorstva ni imperativno predpisana. Pred vpisom v register zadruga kot taka ne obstoji. Pri zadrugah z omejeno zavezo se mora navesti na delež spadajoči znesek zaveze (Haftsumme). Deležji morajo biti vsi enaki; koliko deležev sme kdo prevzeti, določi ustav (štatut); na delež je plačati takoj vsaj eno desetino, ostanek v določenem roku. Dokler ni član popolnoma vplačal enega deleža, jih ne more pridobiti več. Združitev več ne polno plačanih deležev v eni roki je nedopustna. Obstoječi zakon ne pozna v tem oziru nobene meje.

Pridevek firmi »registrovana zadruga z neomejeno zavezo« ali »registrovana zadruga z omejeno zavezo« se ne sme krajšati, kakor je n. pr. sedaj v navadi: »r. z. z n. z.« ali »r. z. z o. z.« Da tiči za temi črkami neomejena zaveza in odgovornost, se prerado prezira.

Zadruga se ne sme imenovati hranilnica (Sparkasse) v neločeni pisavi, da se loči od po regulativu iz leta 1844. ustanovljenih hranilnic. Nedopustno je ime »posojilnica in hranilnica«

(»Darlehens- und Sparkasse«), pač pa »hranilni in posojilni zavod« ali »hranilna in posojilna blagajna« («Spar- und Darlehenkasse«, »Spar- und Vorschusskasse«) i. t. d.

V pravilih je določiti, da morajo zadružniki deleže, ki so se vsled izgub odpisali, vnovič vplačati.

Napovedbi za vpis v register je priložiti izkaz članov in deležev in eventualno tudi pooblastila. Pristop članov je sodišču po listinah dokazati in dovolitev vpisa naznaniti tudi finančni prokuraturi.

Na zgorej navedene določbe načrta naj bi se že zdaj oziralo pri ustanovitvi zadrug ali pri spremembah pravil.

Načelstvo (§ 13 do 22). Važna je določba, da mora načelstvo obstati iz najmanj dveh, nadzorstvo (§ 23 do 28) pa iz najmanj treh oseb, katere morajo biti zadružniki. Funkcijska doba traja tri leta, se pa v pravilih lahko podaljša do pet let in določi tudi večje število članov načelstva in nadzorstva. Le-ti člani pa ne smejo biti med seboj v sorodstvu ali svaštvu do drugega kolena. Obvezne izjave morata podpisati vsaj dva člana načelstva. Sklepe je vpisovati v zapisno knjigo. Ako načelstvo zanemarija dolžnosti, so člani solidarno odgovorni za s tem prizadeto škodo. Pravica do odškodnine zastara v treh letih. Odškodnina se zahteva po sklepu občnega zbora. V nadzorstvo se pri občnem zboru sme voliti tudi zastopnik manjšine, ako to zahteva vsaj ena tretjina zastopanih glasov. Tantieme so prepovedane. Delokrog načelstva in nadzorstva je strogo ločen.

Občni zbor (§ 29 do 43). Občni zbor določa skupni znesek, katerega ne smejo presegati posojila zadruge in od nje prevzete hranilne vloge, in mejo posojil, katera se smejo dovoliti posameznim zadružnikom. Določi se tedaj maksimalna meja posojil in hranilnih vlog, katere se smejo sprejemati tudi od nečlanov, a morajo biti v stvarnem razmerju z lastnim premoženjem zadruge. — S porabo tujih sredstev so vedno združene nevarnosti in v tem oziru se je dozdej največ grešilo.

Ako zakon ali statut ne določata nič drugega, je občni zbor sklepčen, kadar je navzočen ali zastopan vsaj deseti del zadružnikov. Za zastopstvo zadružnikov je treba posebnega pooblastila. Pooblaščenec mora biti tudi zadružnik, a ne more zastopati več nego pet zadružnikov. Vsak zadružnik ima en glas, ako tudi ni

deleža polno vplačal. Pri zadrugah z n. z. se sme določiti, da ima zadružnik za vsak delež ali za več deležev po en glas, vendar ne more en zadružnik imeti skupaj več kakor deset glasov.

Sklepi občnih zborov se smejo izpodbijati s tožbo zaradi ničnosti, kakor pri družbah z omejeno zavezo (zak. 6. marca 1906 št. 58).

Revizija je obligatorna (§ 44 do 57). Revizijski organi bodo imeli večjo moč, kakor jo imajo sedaj. Imenik ali register članov bode vodilo registrsko sodišče. Posledica temu bode, da zaveza zadružnika toliko časa ne more popolnoma ugasniti, dokler je še v tem imeniku vpisan za člana.

Spremembo pravil sme skleniti samo občni zbor, je pa šele tedaj veljavna, ko je vpisana v zadružni register (§ 58).

Podružnice (§ 62 do 64). Kreditne zadruge smejo ustanovljati podružnice samo v deželi, kjer imajo svoj sedež. Konsumnim društvom je ustanovitev podružnic sploh prepovedana.

Pravne razmere zadružnikov. Splošna določila (§ 65 do 74). Vsak zadružnik je dolžan po pravilih svoj delež popolnoma doplačati ter se ga te dolžnosti ne sme oprostiti. Dokler ni plačal enega deleža, ne more pridobiti drugega. Dokler je član, ne more zahtevati, da se mu delež vrne. Ako ni deleža popolnoma plačal, se mu eventualni dobiček pripisuje na delež.

Največje važnosti je določba, da se pri zadrugah z neomejeno zavezo izpremeni ta zaveza v neomejeno doplačilno dolžnost (»unbeschränkte Nachschusspflicht«) in da ta dolžnost ni omejena na gotovi znesek. Po sedanjem zadružnem zakonu jamčijo zadružniki za obveznosti zadruge upnikom solidarno z vsem svojim premoženjem. Ako pride do poloma zadruge z neomejeno zavezo, smejo upniki po končanem konkurzu poljubno zahtevati plačilo od posameznih članov ter jih eksekvirati. V tem slučaju so ravno imovitejši člani v največji nevarnosti, da se gospodarsko uničijo. Vsakemu upniku nasproti je vezan direktno in osebno, poleg pa jamči še z drugimi člani za obveznosti zadruge v razmerju prevzetih deležev.

Po novem načrtu ne jamčijo zadružniki zadružnim upnikom niti pri zadrugi z omejeno, niti pri zadrugi z neomejeno zavezo, ampak samo nasproti zadrugi (§ 71). Da je to v interesu zadruge, je jasno. Ako pride sedaj kaka zadruga tudi samo momentano v

denarne stiske vsled bojkota ali runa, ne more po plenissimarnem sklepu vrh. sodišča 24. apr. 1906 načelstvo zahtevati od članov razmernih prispevkov, da se poravna primankljaj in prepreči konkurz. Izlepa je pa od članov težko kaj dobiti, ker nimajo garancije, da jih ne bodo upniki preganjali, ako se poskus asanacije ponesreči.

Novi načrt zakona odpravlja najhujšo, drakonično trdo določbo obstoječega zakona, katera dopušča poljubno šikaniranje zadružnikov in tudi ni v interesu upnikov. Načrt omili breme neomejene zaveze, a daje tudi upnikom boljšo varnost. V razdelilnem postopanju se bodo nalagali prispevki razmerno po deležih toliko časa, da se pokrijejo izgube.

Pristop in izstop članov (§ 75 do 86). Ko se statut predloži za vpis v zadružni register, je za pridobitev članstva potrebno, da pristopivši podpiše brez pogojno pristopno izjavo, katera se izroči načelstvu ter se dva meseca ne sme umakniti. Načelstvo mora dotičnika brez odloga obvestiti, ako je pristopno izjavo sprejelo ali odklonilo. Dan vsprejema je potrditi tudi na pristopnici. Tege dne prične tudi članstvo. Odločilen bode torej dan vsprejema, a ne dan vstopa. Pri zadrugi z neomejeno zavezo mora imeti pristopna izjava izrecno opazko, da se pristopivši neomejeno na gotovi znesek zaveže, po določbah zakona opraviti doplačila zadrugi, sicer je izjava nična. Pri zadrugah z omejeno zavezo mora biti pod enako posledico na pristopni izjavi navedena visokost svote, za katero je odgovoren zadružnik po zakonu in po pravilih.

Ako zadružnik umrje, je dedič še vezan na članstvo do konca dotičnega poslovnega leta. Članstvo se mora odpovedati pisмено vsaj dva meseca pred koncem poslovnega leta, pravila pa smejo ta rok podaljšati do enega leta. Načelstvo mora člana, ki je odpovedal, obvestiti v 14 dneh; ako se je odpoved sprejela ali ne, in tudi navesti, kdaj neha njegova odgovornost. Ako se odpoved ne sprejme, je povedati tudi razloge odklonitve.

Tudi zadruga sme svojim članom odpovedati članstvo, kar sedaj ni dopustno. Izključiti ga sme le iz v pravilih navedenih razlogov, izstop pa ne velja, ako se je zadruga v šestih mesecih razpustila.

Imenik (register) zadružnikov in spisek (seznamek) članov (»Liste der Genossenschafter und Mitglieder«

verzeichniss,« § 87 do 90). Načelstvo vsake zadruge mora, kakor sedaj po §-u 14 zadr. zak., voditi imenik zadružnikov, v kateri je sproti vpisovati vse za vstop in izstop članov važne podatke. Nova in važna je določba, da mora načelstvo vsako četrletje predložiti registrskemu sodišču natančni prepis vseh vpisov v imeniku zadružnikov, ki so nanovo pristopili, z drugimi spremembami in pristopne izjave in pooblastila v izvirniku. Koncem leta mora naznaniti tudi člane, pri katerih je nastopil vzrok izključitve. Reg. sodišče sestavi seznam članov ter hrani pristopne izjave z event. pooblastili.

Teh listin pa sodišču ni predložiti pri zadrugah z omejeno zavezo, ako znesek doplačil in dodatkov, do katerih je obvezan zadružnik, ne presega 40 kron.

Pri posvetovanju o sedanjem zadružnem zakonu se je mislilo, da bode za dokaz članstva zadostovala pismena pristopna izjava (§ 3) in register zadružnikov (§ 4), a skušnja je pokazala, da je treba ostrejših določb, ker se intencija zakonodavca ni uresničila. Pri dokazovanju članstva se kažejo večkrat nepremagljive ovire. Kadar se pokažejo večje izgube, imajo člani interes na tem, da zanikajo in izpodbijajo članstvo. To se zgodi tudi tedaj, ko so se dotičniki leta in leta posluževali zadružnih pravic, dobivali posojila in dividende, se udeleževali občnih zborov ali se celo dali voliti v upravni svet ali v nadzorstvo ter so se vedno tudi sami smatrali za člane in so kakor člani nastopali. Izginile so pristopne izjave, ali se pa sploh niso izdale pismeno. V tem slučaju tudi ne more pomagati imenik zadružnikov, ki je večkrat pomanjkljiv in nezanesljiv. Kdor je zmožen, da članstvo brezvestno in kaznjivo izkorišča v sebične namene, lahko odstrani tudi dokazna sredstva o članstvu. Pomanjkljivosti zakona in nejasnosti pravil se izkoriščajo do skrajnosti. S tem pa trpi zadružništvo sploh.

Po predlaganem zakonu se odpravijo te nevarnosti in kolikor možno preprečijo nepoštene špekulacije in nekorektno poslovanje. Izkaz članov in dokaze o članstvu bode imelo sodišče v rokah ter jih bode lahko vsakdo pregledal.

Pravne razmere zadruge (§ 91 do 106). Zadruga ima kakor taka samostojno pravice in dolžnosti ter lahko pridobiva lastnino in druge stvarne pravice. Zadružniki veljajo za trgovce v

zmislu trgovskega zakona. Delokrog je omejen po zakonu in pravilih ter je pri posameznih vrstah zadrug različen.

Kreditnim zadržugam so prepovedane gotove kupčije in podjetja, ki se ne strinjajo z njih nalogo. Prepovedan jim je obrat industrijalnih podjetij, izvzemši začasno, ako se je dobilo brezplačno ali pa moralo prevzeti, da se prepreči zadrugi večja izguba. Isto velja glede pridobitev zemljišč, kolikor se ne rabijo za lastni poslovni obrat. Prepovedano je tudi nakupovati in prodajati efekte, ki so podvrženi kurzu, in prevzemati jamstvo za kupčije te vrste.

Pri Raiffeisnovih posojilnicah, katerih delokrog je omejen na gotove sosedne občine in pri katerih obresti posojil smejo presegati obresti hranilnih vlog k večjemu za $1\frac{1}{2}$ odstótek, veljajo glede pridobitev posestev gotove izjeme, ako se hoče s tem preprečiti špekulativno razkosavanje zemljišč.

Hranilne vloge smejo sprejemati samo kreditne zadruge tudi od nečlanov. Vloge morajo biti v primernem razmerju z lastnim premoženjem. Pri zadržugah z omejeno zavezo ne smejo presegati petkratnega zneska imovine in rezervnega zaklada, pri zadržugah z neomejeno zavezo pa ne petnajstega zneska opravičnih terjatev in petkratnega rezervnega zaklada. Kreditne zadruge obojne vrste morajo vsaj eno četrtniko prejetih vlog naložiti tako, da jih lahko takoj realizirajo (razpoložni kapital). Dokler se ne doseže to razmerje, se ne smejo sprejemati daljne vloge.

Konsumna društva smejo prodajati blago samo članom; nečlanom pa samo tedaj in tudi ne nadrobno, kadar preti nevarnost, da se blago izpridi, in ako se s tem preprečijo izgube. Prestopke kaznujejo obrtna oblastva. Podružnic ne smejo ustanovljati. Za ustanovitev konsumnih društev je potrebno v krajih z nad 20.000 prebivalcev vsaj 200, v drugih krajih pa vsaj 50 članov. Dokler se ne doseže to število, zadruga ne sme poslovati.

Računske zaključke je predložiti praviloma v treh mesecih po sklepu poslovnega leta občnemu zboru ter izkazati število pristopivših, izstopivših in še obstoječih članov in visokost deležev, pri zadržugah z omejeno zavezo tudi zavezno svoto (Haftsumme). Potrjeni računski zaključek je razglasiti (§ 107 do 110).

Razdružba (§ 111 do 121). Zadruga preneha, ako je bila po štatutu ustanovljena za gotovi čas, po sklepu občnega zboru, za

kar je potrebno tri četrtine oddanih glasov, vsled konkurza ali razpusta po upravnem oblastvu ali registrskem sodišču.

Novo je, da sme tudi registrsko sodišče razpustiti z drugo in sicer na predlog finančne prokurate, ako nima statut neobhodno potrebnih določb, ali pa uradoma, ako so dejanske razmere zadruge take, da ni pričakovati uspešnega delovanja, zlasti, ako se izkaže, da je zadruga pasivna ter člani primankljaja ne odpravijo v treh mesecih z doplačili. Razpustu sledi likvidacija (§ 122 do 130), katera odpade samo v slučaju konkurza in dokler traja konkurzno postopanje. Za likvidatorje nastopijo člani načelstva, ako pravila ali občni zbor ne določijo drugih oseb. Na predlog nadzornega sveta ali ene desetinke zadružnikov sme iz važnih razlogov tudi registrsko sodišče imenovati druge likvidatorje. V tem oziru je vrhovno sodišče izreklo, da sme po analogiji čl. 133 in 134 trg. zak. tudi sedaj sodišče odpoklicati likvidatorje ter imenovati druge. Izvoliti ali imenovati je vsaj dva.

Konkurz in odgovornost zadružnikov (§ 131 do 145). Vobče veljajo določila konkurznega reda o konkurzu zadrug. Pristojno je izključno registrsko sodišče. Preračun prispevkov sestavi tudi pri zadrugi z neomejeno zavezo upravnik konkurzne mase, ne načelstvo ali likvidatorji, ker interesirani zadružniki za to delo niso dovolj zanesljivi. Primanjkljaj se razdeli na člane po razmerju deležev in do visokosti po pravilih določenega jamstva. Neizterljive prispevke je razdeliti na druge člane in preračun napraviti tako, da se vsled nesolvetnosti posameznih članov ne pokaže nedostatek. Odbor upnikov sklepa o tem, so li člani popolnoma ali deloma nesolvetni. Določba je praktična, da se ne bodo nalagali prispevki članom, o katerih se naprej ve, da se ničesar ne dobi od njih. Dopustni so tudi dodatni preračuni prispevkov. O predloženem preračunu je obvestiti vse zadružnike in konkurzne upnike ter je poleg njih povabiti k naroku tudi načelstvo, nadzorstvo, odbor upnikov in upravnika konkurzne mase.

Potrjeni preračun prispevkov se sme izpodbijati z rekurzom, kar sedaj ni dopustno; v slučaju, da se morajo ugotoviti sporne dejanske okolnosti, s tožbo. Izpodbijanje je le tedaj dopustno, ako se je izpodbojni razlog navedel že pri navedenem naroku.

Po združnem zakonu jamčijo pri zadrugi z neomejeno zavezo zadružniki in njihovi dediči upnikom še dve leti po izstopu ali po

razdružbi (§ 73), pri zadrugi z omejeno zavezo pa nasproti zadrugi še eno leto po preteku poslovnega leta, v katerem so izstopili (§ 78), za vse obveznosti zadruga do izstopa zadružnika. — Po novem načrtu so izstopivši brez razlike odgovorni še dve leti po izstopu, ako se zadruga do tedaj ni razdružila. Ta odgovornost pa nastopi šele v drugi vrsti, t. j. ako se pri konkurzu ali likvidaciji primanjkljaj zaradi nesolvetnosti drugih članov ne more pokriti. Zastaranje se prične s tistim dnevom, ko se je izstop vpisal v sodni imenik članov.

Kazenska določila (§ 156 do 160) se ne razlikujejo bistveno od sedanjih.

Prehodna in končna določila (§ 161 do 180). Obstoječe zadruga morajo v enem letu potem, ko novi zakon zadobi moč, spremeniti svoja pravila tako, da se spravijo v soglasje z novim zakonom. Registrsko sodišče sme ta rok iz važnih razlogov podaljšati. Take spremembe pravil lahko sklene občni zbor z navadno večino oddanih glasov. Zadružne podružnice se morajo razpustiti v dveh letih in v tistem času opustiti tudi obrat, do katerega po novem zakonu zadruga nima pravice. Kreditnim zadrugam sme ministrstvo dovoliti, da se v prvih dveh letih sprejemajo denarne vloge nad zakonito mejo.

Ker novi zakon zadobi moč šele v šestih mesecih po razglasitvi, bodo imele zadruga 18 mesecev časa, spremeniti svoja pravila po predpisih novega zakona. Ako se tem predpisom ne podvržejo, jih pristojno upravno sodišče razpusti. —

Drugi, sočasno predloženi načrt zakona, zadeva davčne in pristojbinske ugodnosti pri zadrugah, tretji načrt pa ustanovitev splošnega kreditnega zavoda za pridobitne in gospodarske zadruga vseh avstrijskih dežel. S takim zavodom se zadružnim zvezam omogoči bančni kredit in olajša asanacija posameznih zadrug. Splošni kreditni zavod bode zadružne zveze trgovsko nadzoroval ter dajal zadrugam kredit in posojila. Izdajale se bodo bančne zadolžnice, sprejemale vloge, eskomptirale menice in efekti. Država bode dovolila pri zavodu, dokler obstoji, stalno vlogo šest milijonov kron, katera jamči tudi za obveznost zavoda. Poleg tega dovoljuje država prvih pet let po ustanovitvi zavoda letne subvencije po 100.000 kron.

